

Keresztes, Peter

Historické aspekty rómskych rozprávok v slovenskom literárnom kontexte

In: *Poetika prózy v česko-slovenských souvislostech : kolektivní monografie*. Pospíšil, Ivo (editor); 1. vydání Brno: Jan Sojnek - Galium, 2016, pp. 89-96

ISBN 978-80-906183-3-6

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.81607>

Access Date: 22. 03. 2025

Version: 20250314

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Peter Keresztes (Nitra)

Historické aspekty rómskych rozprávok v slovenskom literárnom kontexte

Abstrakt

Autor príspevku vychádza z historických aspektov rómskych rozprávok v slovenskom literárnom kontexte. Rómska rozprávka je nevyčerateľným zdrojom znakov kultúry tejto minority. Je mozaikou rómskej filozofie, názorov, zvykov a tradícií. Aj vďaka nej možno ľahšie pochopiť rómsku mentalitu. V príspevku poukazujeme práve na tieto znaky rómskej kultúry, ktoré nie sú prenosné do iného spoločenstva. V textoch sa objavuje história Rómov, životný štýl, duchovný svet, ľudské vlastnosti, spôsoby riešenia rôznych situácií a množstvo reálií z rómskeho života.

Kľúčové slová: rómske rozprávky, rómska kultúra, Rómovia

Abstract

Historical Aspects of Roma Fairy Tales in the Slovak Literary Context

The author based on actual historical aspects of Roma fairy tales of Slovak literary context. Roma is an inexhaustible source of fairy tale characters culture of our minority. Roma is a mosaic philosophy, beliefs, customs and traditions. Also thanks to it can be easier to understand the mentality of the Roma. The contributions highlight precisely these features of Roma culture, which are not transferable to another community. The text appears Roma history, lifestyle, spiritual world, human qualities, ways of dealing with different situations, a number of realities of gypsy life.

Key words: Roma fairy tales, Roma culture, Roma

Úvod

V kontexte súčasnej slovenskej literatúry pre deti a mládež sa do popredia dostáva aj literárna tvorba (nielen) rómskych autorov, ktorí sa v nej usilujú o presadzovanie rómskej identity (rómstvo – romipen). Romipen – pojem má mnoho významov, rómstvo nepredstavuje len rómsku kultúru, tradíciu, mentalitu, ale i dodržiavanie

určitých nepísaných zákonov – pohostinstvo, pomoc, súdržnosť medzi Rómami a pod. Rozprávka je epický útvar s jednoduchým dejom, kde dobro vyhráva nad zlom. Je synonymom niečoho kúzelného, pekného a predovšetkým pozitívneho. Čarovný svet rozprávok sprevádza ľudí od útleho veku až po dospelosť. V rozprávke nájdeme všetky morálne a etické vlastnosti človeka. Rozprávka ľudí vychováva, učí ich k rozpoznaní dobra a zla, učí ich k trpezlivosti, spravodlivosti, vytrvalosti, dobroprajnosti, láske, múdrosti, odvahe, pracovitosti a ďalším potrebným kladným vlastnostiam. Takéto rozprávky existujú v každom etniku. Tie rómske sa nazývajú „romane paramisa“. Podľa niektorých odborníkov nejde celkom o typické rozprávky, i keď tieto znaky obsahujú. Rómska rozprávka je nevyčerpateľným zdrojom znakov kultúry tejto minority. Je mozaikou rómskej filozofie, názorov, zvykov a tradícií. Aj vďaka nej možno ľahšie pochopiť rómsku mentalitu. V rómskej minorite rozprávky mali a majú veľkú hodnotu.

Do tvorby rómskych rozprávok nerómskych autorov v danom období pribudli viacerí slovenskí spisovatelia so svojou pestrou žánrovou tvorbou pre deti. Sú to nasledovní autori a diela: Rudo Moric a jeho prozaická kniha zo života detí *Trikrát som ušiel* (1961), ktorá vypovedá o ľuďoch a deťoch z rómskej kolónie na periférii mesta pri Váhu (autor výstižne zachytil, cez aké citové pomery prechádza rómsky chlapec Citro a dievča Jolanka, kým sa začlenia medzi „biele“ deti v škole a v detskom domove); Daniela Hivešová-Šilanová a jej kniha rozprávok *Vtáčatko Koráločka. Čirikloro Mirikloro* (1966) s podtitulom *Autorské rozprávky na motívy rómskych piesní* (autorka sa inšpirovala textami rómskych piesní a na tomto podklade vytvorila autentické autorské rozprávanie o pôvode Rómov, ich sociálnom postavení, spôsobe života a osobitostiach ich hodnotovej hierarchie); Miloš Krno s prozaickou knihou *Hra so smrťou* (1971), v ktorej dokumentárne podložený príbeh spracoval ako dobrodružné rozprávanie rómskeho chlapca Tóna Máča z obdobia 2. svetovej vojny; Andrej Chudoba vydal knihu *Sedemdesiatsedem povestí spod Slovenskej brány* (1974), v ktorej sú dve povesti s cigánskou tematikou: *Ohnivý kút* a *Ako Cigánky bosorovali*; Jozef František Kunik napísal knihu *Vrchári – beľári* (1974), v ktorej je poviedka o krásnej Cigánke s názvom *Kocúr na slanine*; Peter Kováčik s prozaickou prvotinou *Jablká nášho detstva* (1977), v ktorej zobrazil osud Cigánov z okolia Čierneho Balogu v období SNP z pohľadu detského hrdinu; Ján Štiavnický v knihe *Cena priateľstva* (1977) vyrozprával príbeh o chlapcoch v pionierskom tábore a ich priateľstve s primitívnym osirelým rómskym chlapcom Dežim, ktorého odvedú do mesta, kde žije tajne v pivnici činžiaka; Milan Húževka literárne spracoval rómske rozprávkové námety z rozličných regiónov Slovenska v zbierke *Čarokrásna Ruca. Cigánske rozprávky* (1979); Konštantín Palkovič vydal knihu najkrajších rozprávok zo Spiša *Nešťastné peniaze. Spišské rozprávky* (1988), v ktorej sú aj rozprávky s rómskymi postavami: *Lacik a kráľ Obervus*, *Cigán veštec*, *Cigán biskupom*, *Hruda zlata*, *Tri poháriky pálenky*, *Ako uhliar kúpil svojho vlastného koňa*; galériu spisovateľov s rómskou tematikou z uvedeného obdobia uzatvára Dušan Kraus s prozaickou knihou pre deti *Petrov mlyn* (1988).

Významný rómsky autor Dezider Banga¹ knihou rómskych rozprávok (paramisa) *Čierny vlas. Cigánske rozprávky* (1969), ktoré zozbieral a literárne spracoval, významne prispel k zviditeľneniu špecifického rómskeho folklóru. Z typologického hľadiska patria jeho epické príbehy k čarodejným rozprávkam, kde dobro reprezentované Cigánmi víťazí za pomoci nadprirodzených predmetov, bytostí a hovoriacich zvierat nad rozličnými podobami zla: „*Spisovateľ D. Banga (1992) nachádza vo svete rómskej rozprávky najväčšie bohatstvo chudobného ľudu, ktoré si Rómovia priniesli so sebou už pradávno z ďalekej Indie. Bol to svet, v ktorom ich nikto neprenasledoval, nepodceňoval, nečastoval výmyslami, nadávkami, nenávisťou a všeličím iným. Do tohto sveta nevstupovali žandári a ani iní ľudia v uniformách. Tento svet bol iba pre Rómov. Stačilo rozložiť oheň, posadať si na kamene a z úst múdneho Róma začal plynúť neopakovateľný príbeh, ktorý uchvátil každého poslucháča – od najmladšieho po najstaršieho.*“² Zložitá situácia Rómov nedovoľovala kodifikáciu ich jazyka. Dlhú dobu sa teda nemohli pýšiť bohatou literárnou tvorbou. Všetko zlé je na niečo dobré. Separácia písomnej tvorby zapríčinila rozvoj orálnej slovesnosti. Preto sa rozprávky šírili ústnym podaním a vďaka tomu sa v nich zachovali staré názory, tradície a zvyky. Právo rozprávať príbehy majú zväčša muži (paramisari) – pri formálnych (vartovanie) i neformálnych (spoločenské posedenie) stretnutiach. Rozprávači boli vážení ľudia plní kreativity. Ovládali tzv. krásne slová (šukar lava), porekadlá, anekdoty, posolstvá. „*Rozprávka kládla na rozprávačov veľké nároky. Rozprávačské umenie vyžadovalo dobrú pamäť, zmysel pre kompozíciu a fabulovanie, improvizáciu pohotovosť, schopnosť živo vykresľovať postavy, situácie, prostredie, ovládanie dramatickej gradácie deja so schopnosťou intonovať, meniť polohu a dynamiku hlasu, meniť výraz, používať prostriedky mimo verbálnej komunikácie.*“³ Príbehy často vychádzali zo skúseností rozprávača. Vyjadroval v nich svoju filozofiu a presadzoval právo na šťastie. Príbehy nemali ustálenú formu a neriadili sa žiadnymi obsahovými normami. Medzi najviac oceňované patrili hrdinské rozprávky. Rozprávači boli po dobrom výkone často odmenení – väčšinou naturáliami (tabak do fajky, jedlo atď.).

Rozprávky sú významnou súčasťou i výchovy detí. Väčšina rómskych detí nepozná príkazy, zákazy, slová ako „nesmieš, musíš“, ale svoje hranice poznajú z rozprávok, v ktorých bol zlý hrdina potrestaný, pretože robil to, čo nemal. Príbehy sprostredkovávajú tiež náboženskú vzdelanosť. Na rodinných stretnutiach paramisari rozprávajú o veciach, ktoré nemusia byť z tohto sveta. Bežným javom v rozprávkach sú duchovia mŕtvych, stelesnený Boh, rôzne predstavy, fantázia a sny. Rozprávka je najvýznamnejším sprostredkovateľom pre generácie. Odovzdávajú si ňou odkazy, morálne hodnoty, zabezpečuje existenciu spoločenstva, jeho fungovanie, historickú kontinuitu a sociálnu imunitu. M. Hübschmannová v diele *Romské pohádky* (1973) píše o funkcii poznávacej,

¹ BANGA, D. *Antológia rómskej rozprávky*. Bratislava: Goldpress, 1992, s. 258.

² *Ibidem*, s. 259.

³ *Ibidem*, s. 260.

socializačnej, integračnej a relaxačnej. Najdominantnejším žánrom rómskej literatúry pre deti a mládež je rómska rozprávka. Rómsku literárnu rozprávku možno rozdeliť do dvoch kategórií: autorská a upravená ľudová rozprávka (tie napr. zozbierala od rozprávačov a vydala M. Hübschmannová).⁴ V oboch sú zachované funkcie rómskej rozprávky. Rómske príbehy sú písané s jasným posolstvom. Ich cieľom je pomôcť čitateľovi pochopiť špecifiká charakteru, názorov a chovania Rómov. Do príbehov sa prenáša smutný osud rómskych ľudí z minulosti – vyhánanie z osád, násilné asimilácie a pod. Neveselá historická skúsenosť Rómov môže byť odpoveďou na otázku – prečo sa zdajú niektoré príbehy neprajné voči „nerómom“. Z ich dejín tu nájdeme aj množstvo pozitívneho. Preto treba poznať históriu a pôvod tohto etnika. Najstaršia rómska autorka **Elena** (rómsky Ilona) **Lacková** vydala rozprávky *Romane paramisa* (1992). Pôvodne boli napísané v slovenskom jazyku. Neskôr boli zrkadlovito preložené do viacerých dialektov rómskeho jazyka. Kniha teda vyšla dvojazyčne. Elena Lacková je jedna z prvých osvetových rómskych pracovníkov šíriacich rómsku kultúru medzi verejnosťou.⁵

Rozdiel medzi rozprávkou a rómskou rozprávkou

Rómske rozprávky nie vždy zodpovedajú tým klasickým „nerómskym“. V rómskych textoch sa nachádzajú osobité znaky etnika, ktoré sú do iného spoločenstva neprenosné. Do deja, postáv je vsadený svojský charakter minority, dnes posudzovaný ako nejaký neviazaný živel. Rozdiely medzi znakmi rómskej rozprávky a znakmi rómskej kultúry nie sú. Všetky črty rómskej kultúry sa prenášajú aj do textu rozprávky. V spoločenstve i v rozprávke nájdeme chudobnú kočujúcu rómsku postavu so špecifickou povahou, často prenasledovanú za svoj pôvod, ktorá miluje svoju rodinu. V mnohých prípadoch rómske rozprávky (na rozdiel od „nerómskych“) nekončia šťastne, princezná nie je tou krásnou a dobrou dievčinou, naopak ježibaba je nápomocná a dáva rady. S tým súvisí ďalšia osobitosť rómskych rozprávok – ich ukončenie. Veľakrát končia smutno, niekedy dokonca až drastickým zavraždením. O charakteristickom motíve, konflikte a hrdinovi v rómskej rozprávke sú nasledujúce kapitoly.

Motív rómskej rozprávky

Historický motív

Najpoužívanejším podnetom pre rómske rozprávky je história. Do dejov sa umelecky prenáša neveselá minulosť rómskeho etnika. Niektoré rozprávkové príbehy sa odhrávajú v Indii – v pôvodnej vlasti Rómov. Príbeh *Sillony a Žarka*⁶ sa stal „v dobe,

---

⁴ HÜBSCHMANNOVÁ, M. *Rómské pohádky*. Praha: Odeon, 1973, s. 7.

⁵ LACKOVÁ, E. *Romane paramisa*. Praha: Radix, 1999, s. 134.

⁶ LACKOVÁ, E. *Sillona a Žarko*. In: LACKOVÁ, E. *Romane Paramisa*. Praha: Radix, 1999.

ked' Rómovia ešte žili vo svojej pravlasti, v Indii, všetci milovali slnko. A milujú ho dodnes. India je zem posvätného leknínu a lotosového kvetu, kúzelných riek, vášní, lásky a smrti. Zem krásna, ale i krutá. Ak sa v rozprávke vyskytujú postavy alebo námety prevzaté z kresťanskej tradície, môžeme hovoriť o legendárnej rozprávke. Vznikali v 15. až 16. storočí, v období druhej migračnej vlny. Sprievodnou súčasťou týchto migrácií boli príbehy – legendy o vlastnom pôvode. Do historických motívov, okrem rómskej histórie, zaradujeme aj časté biblické námety (napr. Ježišovo ukrižovanie).“⁷

Realistický motív

Realistické rozprávky sa od ostatných odlišujú jednoduchším dejom, ktorý sa odohráva na základe reality, resp. dej sa môže v realite stať. Chýba tu fantázia, nadprirodzenosť – miesto toho vystupujú reálne postavy, konkrétny svet. Rozprávky s týmto motívom často hraničia s anekdotami. „*Majú viac podôb, môžeme hovoriť o realistických rozprávkach dobrodružných, sentimentálnych, novelistických a humorných. Tieto príbehy tvoria pomerne silnú vrstvu a udržali si dlhšiu a intenzívnejšiu životnosť ako predchádzajúce.*“⁸ Podstatnou črtou rozprávky je čas a priestor deja. Obe sú vykreslené tak, že čitateľovi sa zdá, akoby sa príbeh odohral nedávno a neďaleko. Príkladom je text humornej rozprávky *Ako išiel Midu hľadať prácu*. Okrem iného tu nájdeme postavu jazyčnice, ktorá každého ohovárala a podpichovala. V realite sa človek s týmto charakterom nájde snáď v každej osade. V príbehu Róm Midu išiel poprosiť Boha o prácu do kostola: „*Tak ty si na nás, Rómov, zabudol? Pozri, ako hladujeme. Vieme, že treba pracovať, ale tej roboty by si nám mal najprv dať!*“⁹ Súčasťou realistického motívu sú aj zábavné moderné prvky. V rozprávkach sa platí za elektrikú, ľudia dostávajú výplatu a čarodejnica zavolá kráľovi mobilom.¹⁰

Fantastický motív

Predstavivosti sa v rómskych rozprávkach medze nekladú. Najčastejšie používané prvky fantázie sú ježibaby, čarodejnice, čerti, zázračné babičky, nadprirodzené schopnosti a s tým spojené čarovanie. Vtedy môžeme hovoriť o rozprávke fantastickej. Logicky vyplýva, že ak sa v rozprávke nachádza zlá postava – musí proti nej bojovať hrdina.

Hrdina v rómskej rozprávke

Rómska minorita nemá v histórii slávneho hrdinu, o ktorom by sa mohlo v rozprávkach hovoriť. Preto je rómsky protagonistu obyčajný človek z ľudu – dobrými i zlými

⁷ LACKOVÁ, E. *Rómske rozprávky*. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1992, s. 87.

⁸ *Ibidem*, s. 88.

⁹ *Ibidem*, s. 89.

¹⁰ LACKOVÁ, E. *Ako išiel Midu hľadať prácu*. In: LACKOVÁ, E. *Rómske rozprávky*. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1992.

vlastnosťami. Hrdina je najčastejšie chudobný, pochádza z mnohopočetnej rodiny a zameriava sa na holé prežitie. Rómsky hrdina sa v rozprávkach k víťazstvu dostáva pomerne ľahko. V hrdinských činoch mu pomáhajú druhí ľudia, zázračné predmety. Cieľ často dosiahnu aj bez väčšieho pričinenia. Odôvodniť to možno samotnou rómskou filozofiou, kde je plánovanie, snaha a trpezlivosť zbytočnosťou. Základ filozofie zasa vyplýva z ťažkej situácie Rómov v minulosti.

Špecifickou rozprávkou, kde je hrdina pasívny, a predsa príde ku šťastiu, je *Biely kôň* od D. Bangu. Kupec Hemko je predajcom koní. Na jarmoku mu žobráčka ponúkne nájdeného nezaopatreného koníka: „*Kôň bol taký chudý, že každé rebro mu bolo vidieť. Nohy mal opuchnuté, oči karpavé, nebol ani podkutý, kopytá mal vyrastené.*“¹¹

Konflikt v rómskej rozprávke

Konflikt v texte rozprávky možno rozdeliť na vonkajší a vnútorný. Väčšina sporov vzniká hlavne na základe rozdielu chudoby, filozofie, zvykov, charakterov a pod. medzi rómskymi a nerómskymi postavami. Ak sa teda zápletka odohráva medzi rómskou postavou, resp. osadou a bohatým sedliakom – hovoríme o vonkajšom konflikte. Spory však vyvolávajú aj rómske postavy navzájom medzi sebou – najčastejšie sú to hašterivé ženy alebo súperiaci rómski muži. Vtedy považujeme konflikt za vnútorný. V rómskych autorských rozprávkach je priestor jasne definovaný ako „otvorený priestor“. Otvorenosť vnímame v textoch takmer všade. Hrdinovia žijú v domoch v prírode. Prírodu považujú za útočisko, za poskytovateľa obživy, za opak zlého mesta s prísnyimi pravidlami. Príroda sa v tomto zmysle chápe ako symbol voľnosti, slobody, otvorenosti. Všetky ceremónie a dôležité podujatia sa v rómskej osade konajú vonku (pri ohni a hudbe) – v otvorenom priestore. Tretím symbolom otvorenosti je krčma. Je to verejné miesto, kde sa stretávajú ľudia a veľakrát prezradia aj to, čo nechceli. Množstvo rómskych príbehov sa odohráva práve v pohostinstve. Mužské postavy sem chodia hľadať prácu, zapíjať smútok, či zistiť nové informácie o bohatých dedinčanoch. S pokojným prírodným prostredím sa stretávame v rozprávke *Černý a bílý bratr*. Význam novej generácie a čas ako „plynúci jav“ je zobrazený v texte takto: „*A čas išiel ďalej. Vtáci odlietali do teplých krajov a zase priletali. Bar a Bengoro vyrástli, mali potomkov...*“¹²

Jazyk v rómskej rozprávke

Vezmime do úvahy, že rómske rozprávky sa dlhú dobu šíрили ústnym podaním. Rozprávači tak museli spĺňať isté kritériá – používanie krásnych slov, múdrych výrokov atď. Dnes sa od autorov písaných rómskych rozprávok očakáva zachovanie týchto tradícií. Do príbehov sa stále vkladajú životné pravdy, sentencie, múdre príslovia

¹¹ BANGA, D. *Antológia rómskej rozprávky*. Bratislava: Goldpress, 1992, s. 258.

¹² LACKOVÁ, E. *Rómske rozprávky*. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1992. s. 87.

(ustálený výraz po rómsky je – god'aver šukar lava). Zachováva sa tak osobitosť tvorby rómskeho etnika. Metafora je obrazné pomenovanie, ktoré vzniká zámenou slova alebo slovného spojenia iným slovom, alebo slovným spojením na základe vonkajších podobností javov, vlastností, pohybu, funkcie. V rómskych textoch je využívaná často, napr. leťte koničky za našim veľkým slniečkom. Epiteton (básnický prívlastok) a prirovnanie sa veľakrát uplatňuje hlavne v spojení s farbami (biela pani, čierny ako havran atď.). Dôležitý prostriedok v textoch je personifikácia. Ľudské vlastností nadobúdajú zvieratá, rastliny aj predmety. V príbehoch sa stretne s hovoriacou čajkou, jazvecom či spievajúcim kvetom. Krásny príklad symbolu je uvedený v rozprávke *Džajana*¹³.

Do generácie súčasných mladých a začínajúcich rómskych prozaikov patrí: Edita Rihariová – autorka a ilustrátorka rozprávkovej knižky *O Ježiškovi a jeho priateľoch* (2003), v ktorej výnimočným spôsobom zobrazila narodenie i záchranu Krista; Michal Pitko – autor súboru *12 rómskych rozprávok* (2004), ale aj členovia klubu mladých rómskych autorov: Adéla Čurejová (*Neláskavá mama Lama / Najileskri daj Lama; Ako Rada pre svoju pýchu ostala sama / Sar e Rada vaščal peskro baripen ač'la korkori*), Lucia Čurejová (*Muršoro a kráľ / O Muršoro he o kralis; Boh na nás zabudol / O Del pre amende bisterdža*), Nad'a Husárová (*Agnesa a Šukar / E Agnesa he e Šukar*), Gabriela Patkáňová (*Bachtal'i a jej poslanie / E Bachtal'i he lakro poslanie; Džavo a jeho príbeh lásky / O Džavo he pal leskro kamiben*), Pavol Koky (*Ako Bango našiel svoje šťastie / Sar o Bango rakh'la peskri bach*), ktorých rozprávky vyšli v knihe *Paramisi AMARO JILO. Rómske rozprávky* (2003).

Literatúra

- BANGA, Dezider: *Antológia rómskej rozprávky*. Bratislava: Goldpress, 1992.
- BANGA, Dezider: *Železná ruka*. In: BANGA, Dezider: *Čierny vlas*. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1969.
- FABIANOVÁ, Vlasta: *Folklórna tvorba Rómov*. Nitra: Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva UKF, 2003.
- HLEBOVÁ, Bibiána: *O autoroch a rómskom fenoméne*. In: *Slovo o slove*, roč. 13, 2007.
- HÜBSCHMANNOVÁ, Milena: *Rómske pohádky*. Praha: Odeon, 1973.
- HÜBSCHMANNOVÁ, Milena: *Slovesná tvorba slovenských Romů. Přehled jednotlivých žánrů*. In: *Slovenský národopis*, roč. 36, 1988, č. 1, s. 80–91.
- LACKOVÁ, Elena: *Ako išiel Midu hľadať prácu*. In: LACKOVÁ, Elena: *Rómske rozprávky*. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1992.
- LACKOVÁ, Elena: *Džajana*. In: LACKOVÁ, Elena: *Romane Paramisa*. Praha: Radix, 1999.

¹³ LACKOVÁ, E. *Džajana*. In: LACKOVÁ, E. *Romane Paramisa*. Praha: Radix, 1999.

LACKOVÁ, Elena: *Narodila jsem se pod šťastnou hvězdou*. Praha: Triáda, 1997.

LACKOVÁ, Elena: *Romane paramisa*. Praha: Radix, 1999, s. 134.

LACKOVÁ, Elena: *Sillona a Žarko*. In: LACKOVÁ, Elena: *Romane Paramisa*. Praha: Radix, 1999.

Mgr. Peter Keresztes

Ústav romologických štúdií

Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Kraskova 1, 949 74 Nitra – Slovenská republika

peter.keresztes888@gmail.com